OR[illegible]TIO

[illegible]OLAI SPONZA

J. U. D.

Et i[illegible] Bononienſi Univerſitate

PUBL[illegible]CI PROFESSORIS,

[illegible]um in Solemni Studiorum Inſtauratione Juris Civilis publice docendi munus primum ſuſciperet.

[illegible]CCLIII.

[illegible] ſub Signo S. Antonii.
[illegible] *[illegible]um permiſſu.*

Habita est in Gymnasio Utriusq. Jurist. Univerfit.
Oct. Idus Novemb.

... rendissimo Principi

G... ... AB AURIA

S. R. E. Card. Bononiæque de Latere Legato

NICOLAUS SPONZA

S. P. D.

Uæ non modo animos mihi dederunt, ſed etiam ſtimulos ...diderunt, ut Orationem hanc tibi nuncuparem, PRINCEPS EMINENTISSIME, tot, tantaque ſunt,

ut exigua præfati [illegible]
fecto non possint [illegible]re,
quis ipse sis, ut sciatur, que[illegible] o
mihi Mecœnatem paraverim. N[illegible]m,
& ex ea Familia ortus es, quæ vetustissima Sanguinis nobilitate, honorum splendore, divitiarum copia, rerum domi, & belli præclare gestarum memoria ab nulla alia in nostra Italia superatur; & eas Ecclesiæ dignitates obtinuisti, quæ ad Majorum tuorum laudes novam famam, & gloriam adijciant; & eas ab Natura animi dotes, ac virtutes accepisti, quibus excellente ingenii tui magnitudine, præclara doctrina, cultuque diligentissimo mirum in modum auctis, Familiæ tuæ, ex qua ortus es, nobilitatem antecellis, maximisque illis honoribus, quos obtinuisti, ita te dignum præbes, ut jure quodam tuo ad eos pervenisse dicaris. **Nihil dico, quod non Bononienses omnes dicant, &**

fa-

[illegible] enim dum suavissimo regiminis tui jugo suppositi sunt, propius te norunt in Agri præsertim conservatione, & incremento, cui summo labore, atque impensis prospero, fausto, felicique exitu provides. Cæterum ego non tam quæsivi Mecœnatem, quam Virum bonarum Artium, ac Litterarum peritissimum. Quam libenter, & attente audivisti Orationem hanc meam fortunatissimo illo die, qui profecto & tua, & CARDINALIS STUARDI præsentia, atque humanitate toti litterariæ Reipublicæ splendidior illuxit! Jam vero ut Orationem ipsam audisti, quam sapienter, & benevole nonnulla, quæ emendatione indigebant, indicasti, & emendari voluisti! Quod cum sapientiæ, & eruditionis tuæ argumentum est maximum, tum etiam summæ erga me humanitatis. Cujus quidem humanitatis tuæ amplissi-

simum mihi pignus ... n me in eximia (sic enim ipse eam vocas) Prioratus dignitate constituisti, in quo perillustri, ac perdifficili munere humaniter me semper excepisti, & curam meam, atque industriam æqui bonique fecisti. Habe igitur, PRINCEPS EMINENTISSIME, hoc obsequii, grati animi, ingenii, diligentiæ meæ specimen qualecunque, quod si æquo animo susceperis, nunquam erit, ut me officii, atque instituti mei pœniteat. Vale.

Si

I quid præter omnem expectationem meam accidere mihi unquam potuit, illud profecto fuit, cum me Amplissimi Senatus Patres Conscripti, quorum & principem locum tenetis, & vicem geritis, *Illustrissimi, atque Excelsi Justitiæ Vexillifer, & Antiani Consules*, incredibili, ac pene divino beneficio ad publicum docendi munus designatum, & renunciatum esse voluerunt. Ac mihi quidem quemadmodum res est diligentissime cogitanti, timendum jure videtur, quod timere se etiam fatebatur Marcus Tullius, cum pro obtenta Consulari dignitate Populo Romano grates agere institueret, ne scilicet in hoc ornatissimo loco, in quem hodierna luce primum descendo, aut nimium arrogans dicendo sim, aut nimium ingratus tacendo. Possumne enim per Deos Immortales vestrorum magnitudinem, amplitudinemque beneficiorum tam parvi facere, Patres Amplissimi, ut in hac tanta sapientissimorum hominum celebritate illorum recor-

In Orat. de L. Agr. ad pop. cap. 1.

dationem turpissimo silentio prætereeam? . enim in eo dignitatis gradu collocavistis, in quo qui a vobis constituti sunt, non modo in hac splendidissima Civitate, sed etiam in universa Europa honore, & existimatione maxime pollent; mihi publice docendi facultatem in eo loco dedistis, qui semper maximis, & præstantissimis Viris abundavit; mihi interclusam hactenus famæ, gloriæque veluti januam aperuistis, unde ad alios quoque honores in posterum aditus pateat. Quod si præclarum est Scientiam aliquam publice profiteri in hac florentissima Civitate, quæ Studiorum Mater habetur, atque est; Jurisprudentiam profiteri erit certe præclarissimum. Nam aliis quidem Civitatibus cæterarum Disciplinarum primum quasi cultum, & instaurationem fortasse concedetis; Jurisprudentia vero ad vos maxime pertinet, vobisque ejus integritas, & vita accepta referenda est. Vivit adhuc, & vivet, quamdiu stabit Bononia, sapientissimi illius Irnerii memoria, qui cum princeps omnium Jurisprudentiam in Italiam advexisset, Theodosii Minoris jussu in hac Civitate celeberrimam Juris Civilis Scholam aperuit, suisque interpretationibus illustravit. Ita reliquæ omnes Scholæ ab hac Bononiensi profluxerunt, in qua sexcentorum, & amplius annorum spatio præclarissimi Jurisconsulti docuerunt, quorum numero immor-

tali

tali me beneficio vestro addidistis. Sed quid eruditissimis, ac sapientissimis illis Viris me confero, quibus neque ingenio, neque exercitatione sum comparandus? Absit absit, ut vestræ munificentiæ splendor mentis meæ aciem ita perstringat, ut non ingenii mei imbecillitatem, viriumque tenuitatem cognoscam. Sed quemadmodum satis clare video, quam demisse de me sentiam oportet; sic video, quam magna a vobis acceperim, & quantum vobis pro vestris in me meritis debeam. Itaque debitionis meæ est, summa beneficia vestra grati animi observantia colere, & voce prædicare; sapientiæ vestræ, necessariam orationis meæ licentiam ea, qua soletis, comitate temperare. Igitur quamdiu vitam hanc egero, vivet promeritorum vestrorum memoria nullo unquam tempore minuenda, & qualismecunque locus, cum Bononia discessero, excipiet, eximiæ liberalitatis, & munificentiæ vestræ argumenta omnibus ita ostentabo, ut intelligatur, quam gratiam vobis nunc refero summo animi obsequio, eam mihi colendam esse studio sempiterno. Atque illud in primis mihi lætandum jure video, quod eo die publicum docendi munus suscipio, qui sapientissimo Majorum nostrorum instituto solemnibus Studiorum Auspiciis consecratur, qui cum hac Litteratorum hominum præsentia tam celebri, ornatissimorum Ado-

lescentum, quorum utilitatem in hoc præsertim studiorum repetendorum limine spectamus, corona tam splendida magis candidus, ac faustus affulgeat, dubitare non sinit, quin quod opus tam fortunatis auspiciis incipitur, ijsdem bene faventibus felicissimum exitum consequatur. Duo igitur mihi hodierna luce facienda sunt, ut & Juris Studiosos, quæ quidem præcipuæ meæ partes esse debent, pro virili docere incipiam; & Studiorum Instaurationis muneri mihi imposito satisfaciam. In quo quidem indigeo judicio, & sapientia vestra, Auditores, qua si humaniter aderitis, ea me dicturum esse confido, quæ & vestra probentur auctoritate, & studiosissimis nostris Adolescentibus non mediocriter sint profutura. Sed jam me de Jurisprudentia dicere incipientem benevolentia vestra sustinete.

Postulat ipsa Jurisprudentiæ indoles, atque natura, ut quicunque ad solidam, germanamque Juris cognitionem adspirat, ab ea lege studiorum suorum capiat exordium, quæ sæculis omnibus ante nata est, quam scripta lex ulla, aut quam omnino civitas constituta. Sunt enim leges non ab hominibus pro lubidine excogitatæ, sed ab ipsis Naturæ immutabilibus, atque æternis præceptis expressæ, quibus ut sancte, fideliterque pareamus, non Principis voluntas, aut imperium,

Cic. lib. 1. de leg. cap. 6.

non

non pœnarum metus, aut præmiorum spes, sed eadem ipsa Natura, & recta Ratio nos cogit, qua & consectemur honesta, & a turpibus abstineamus. Quæ cum ita se habeant, maximæ procul dubio habendæ sunt grates præclarissimis nostrorum temporum Jurisperitis, qui negotium hoc vel ab aliis prorsus omissum, vel parum feliciter gestum naviter, industrieque susceperunt, ut civiles constitutiones cum naturalibus honestatis, æquitatisque principiis conjungerent, itaque illarum certas origines, & vera exordia diligentissime perquirentes, illud tandem demonstrare conati sunt, Jurisprudentiam omnem, quemadmodum sine eruditione, & eloquentia incompta ipsa est, atque sordida, ita sine exquisita Juris Naturæ notitia infirmam esse, atque adeo prorsus inanem. Jubent ergo Viri sapientissimi, atque inter Litteratos omnes facile principes, ut Adolescentes, antequam Civilem Jurisprudentiam discendam suscipiant, ingenium suum omne, ac diligentiam in eam conferant, quæ dicitur Naturalis, pollicenturque fidentia maxima futurum, ut in illius studio majores fructus ab ijs percipiantur, qui in hanc excolendam majores vires intenderint, modo ea methodus adhibeatur, quam ab ijsdem inventam, & concinnatam esse videmus. Ego vero (quoniam & Juventutis nostræ utilitas, & muneris mei officium,

& quæ mihi a vobis data est, auctoritas facit, ut quod sentio, libere dicam) in Jurisprudentiæ Studioso Juris Naturæ cognitionem ita requiro, ut a subtilioribus quæstionibus abstineat; eorum, quæ mentis nostræ imbecillitatem superant, rationes non quærat; quæ vel inutilia, vel etiam perniciosa sunt, curiose non investiget; uno verbo hoc volo, ut in Juris Naturæ studio auream illam servet mediocritatem, quæ optima rerum omnium videtur esse moderatrix. Sic enim constituo, quemadmodum cibi, & potionis, quibus cæteroquin ad reficiendas corporis vires tantopere indigemus, immoderato quodam usu illæ ipsæ vires opprimuntur potius, quam reficiuntur; ita omnem Juris Naturæ investigationem non modo difficilem, & periculosam, sed etiam infestam, & pestiferam evasuram, nisi intra eos fines contineatur, *quos ultra, citraque nequit consistere rectum*. Nam cum propter humani ingenii infirmitatem, cæcasque tenebras, quibus undique obruimur, omnis quæstio, quæ ad rem aliquam cognoscendam instituitur, per se difficilis esse solet, tum ea difficillima, quæ in remotissima Juris Naturæ origine eruenda, cognoscendaque versatur. Etenim cæterarum quidem cultores Artium, & Facultatum, sive Physicæ illæ sint, sive Mathematicæ, sive Historicæ, sive Medicæ, habent certum aliquod principium extra il-

Hor. sat. 1. lib. 1.

illarum finum conftitutum, quod cum omnes, qui aliquid fciunt, veriffimum effe velint, atque indubitatum, fuper illud tanquam firmiffimum fundamentum difputationum fuarum molem fuperftruunt univerfam. Illos ipfos divinorum arcanorum fcrutatores Theologos, quis nefcit, ex Sacrarum Scripturarum Oraculis, Sanctorum Patrum Teftimoniis, Romanorum Pontificum Decretis [quibus quid certius Chriftiano homini debet effe?] doctrinarum fuarum partem maximam haurire? Sola Jurifprudentia Naturalis eft, Auditores, quæ nullis adminiculis extrinfecus adjuvatur, vel certe paucis, ijfdemque infirmiffimis, quæque vel ab ipfis Philofophis [jurene, an injuria id fiat, non eft mea judicare] non modo in controverfiam deducuntur, fed etiam palam, aperteque negantur. Itaque ex illius imis vifceribus, nempe ex primis illis obfcuriffimis ideis, quas Natura nobis infculpfit, eruendæ funt quæftiones illæ de Effentia boni, & mali, de Felicitatis appetitione, de Humanarum actionum libertate, de earum Norma, & Principio, in quibus, ut Marci Tullii verbis utar, tenebras cogitemus tantas, quantæ quondam eruptione Ætnæorum ignium finitimas regiones obfcuravisfe dicuntur. Sunt enim [quis inficias iverit?] ingeniis noftris femina innata virtutum, quæ fi adolefcere liceret, ipfa nos ad beatam vi-

tam Natura perduceret. Nunc autem simul atque editi in lucem, & suscepti sumus, in omni continuo pravitate, & in summa opinionum perversitate versamur, ut pene cum lacte nutricis errorem suxisse videamur. Divina est hæc Marci Tulii Ciceronis sententia, cujus aurea ipsa verba, ut sæpe vobis subijciamus, tanti Viri auctoritas postulat. Quid si quæ ab omni prorsus materie segregata tam obscura, arcanorumque similia habentur, ut ab humani intellectus infirmitate satis clare, distincteque apprehendi non possint, hominum actionibus, & moribus, Reipublicæ regimini, humanæ societatis conservationi, & felicitati, quo demum Jurisperitorum omnium meditationes, atque studia referri oportet, accomodentur? Equidem periculosissimum mare navigandum susceptum est, in quo omnia certissimum naufragium minitentur, quod si quis tutus effugiat, tabellam instruat, Dijsque votum suspendat. Nolite expectare, Auditores, ut Gentium omnium, Populorum, Nationum leges, mores, ritus, consuetudines afferam, in quibus varietatem tantam, confusionemque animadvertere licet, ut dubitari non injuria fortasse possit, omnesne ab ijsdem principiis profluxisse dicendæ sint. Quæ quidem si honestæ, justæque sunt, facile est affirmare, omnes ab eadem honestate, & justitia tanquam ex fonte latices derivari; sed colli-

Tusc. disp. lib. 3. cap. 1.

ga-

gare diversas, conciliare contrarias, pugnantes componere, unde mira illa harmonia, atque ordo consurgit, quo universa humana societas gubernatur, res est perdifficilis, & supra hominum vires, ut ita dicam, constituta. Itaque singulorum conditionem paullisper cogitate, Auditores, quemadmodum non dicam corpore fragili, sed animo prono ad libidines, facili ad vitia oculos luci aperuerimus. Circumsistimur omnes [quid enim dissimulem?] animi perturbationibus, & cupiditatibus, ambitione, invidia, amore, avaritia, cæterisque hujusmodi pravis affectionibus, quæ nos huc illuc versant, torquent, flectunt, exagitant, naturaque ipsa ardet in nobis ad hæc quasi pabula cupidissimis motibus tendens ignis, quos qui virtutis veluti freno moderetur, ac regat, hunc ego cæteris quidem hominibus anteferendum existimo, qui vero extinguat, planeque opprimat, Diis proximum judico. Magna præterea vis est Voluptatis, quæ delectationis, ac suavitatis imagine sapientissimum quemque irretire potest, atque corrumpere, indeque fit, ut quos nullus labor, nulla difficultas a virtute avocare potuerunt, carnis illecebræ, & blandimenta proposita voluptate in omne flagitiorum genus turpissime trahant. Sed quorsum hæc? inquiet aliquis. Quorsum? Ut intelligatis, quam salebrosum, aleæque plenum opus

aggrediantur ii, qui prima naturalis æquitatis exordia investigantes, ejusdem naturam, & veras proprietates definire conantur. Homines, inquis, sapientissimi? Sed tamen homines, animi cupiditatibus, & perturbationibus obnoxii, vitiorum fraudibus, & potentiæ subjecti, voluptatis lenociniis, & incantamentis expositi. Facile est, mihi crede, ut hic, ubi toties vel prima Sanctitas cessit, & homines sapientissimi cedant. Facilius est, ut dum incedis per ignes suppositos cineri doloso, excitentur repente flammæ, incendiumque maximum longe,lateque diffundatur. Facillimum est, ut dum pravis tuis affectionibus opportuna remedia paras, alimenta potius suppedites, neglectaque saluberrima medicina lethale venenum tibi propines. Quid? Avaritiæ inservis. Jam nihil miror, si a te sustineantur fraudes in contractibus, & inhonesta quædam lucra in commerciis defendantur. Incenderis libidine. Audio te sanctissima Castitatis vota impugnantem. Placet tibi cogitandi, agendique quæcunque velis libertas. Equidem placere non potest Religionis sanctitas, Sacrorum cultus, Deorum Immortalium timor, Principum reverentia, humanæ Cognationis nostræ incrementum. Utinam falsum esset, Auditores, quod certissima multorum opinione receptum est, eos ipsos, qui diuturnis in Jure Naturæ meditationibus ve-

Hor. odar. lib. 2. od. 1.

ræ

ræ Religionis fundamenta jacere, Legumque auctoritatem, æquitatemque sartam tectam tueri se prædicant, non suis modo factis, sed scriptis etiam, atque doctrinis & Religionem evertere, & honestissimas quasque Leges labefactare? Quo enim tendunt impiæ illorum voces, qui sacratissima Romanorum Pontificum Decreta *Papistarum, Pontificiorum, Romanensium* superstitiones appellant, blaterantque impudentissime, Ecclesiasticas Constitutiones bono Reipublicæ regimini non convenire, nisi ut Pontificum auctoritatem imminuant, & Catholicam Ecclesiam stirpitus eradicent? Quid aliud sibi volunt nefarii illorum conatus, qui divinam Sacrarum Scripturarum potestatem humano arbitrio ita subjiciunt, ut ab eo robur earum omne deducant, nisi ut earundem cultum omnino pessundent? Sed fremant quantumlibet, & ad insaniam usque debacchentur homines perditissimi, nunquam tamen efficient execranda procacitate illa sua, ut quibusdam quasi cancellis constricta Pontificia auctoritate, Sacrarum Litterarum oracula summum veritatis gradum apud bonos omnes non obtineant. Jam vero quid illos machinari arbitramini, qui honestatis, ac turpitudinis canonas ab hominum voluntate repetunt, nobisque propter solam imbecillitatem supremo Legumlatori obtemperandum esse contendunt, nisi ut honesta turpibus,

ju-

justa injustis, bona malis permisceant, pietatemque adversus Deum Optimum Maximum de medio funditus tollant? qua sublata necesse est, ut fides etiam, & societas humani generis, & una excellentissima virtus justitia tollatur. Quo illos spectare putatis, qui summi Imperantis munia in exercenda tyrannide constituunt? Quo illos, qui actionum humanarum libertatem oppugnant? Quid vultis amplius? Clamant elata voce Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, penes quos majus est aurum, quam templum, donum, quam altare, qui decimant mentham, & anethum, & cyminum, & relinquunt, quæ graviora sunt legis, judicium, & misericordiam, & fidem:

Cic. de nat. Deor. lib. 1. cap. 2.

Matth. cap. 23.

Non natura potest justo secernere iniquum;
Sola est utilitas justi prope mater, & æqui.

Hor. serm. lib. 1. sat. 3.

Clamant πολιτικοὶ, Religiones omnes in Republica esse admittendas. Clamant ii, qui Naturalistæ dicuntur, non posse civiles leges cum Religione bene consociari. Quid mihi nunc eruditissimi Jurisperiti Obligationem internam ab externa secernant? Quid Obedientiam illam suam passivam proponant? Quid varias Amorum species humanitatis, justitiæ, beneficentiæ, amicitiæ, sexcentasque alias commemorent? Abeant enim vero abeant cum investigationibus suis istis acutissimis, atque inventis præclarissimis. Non placet nobis mendacium, πολυγαμία non placet.

Exe-

Execramur libidines omnes tanquam Juri Naturæ contrarias; damnamus usuras; odimus Tyrannos, turpitudinem insectamur. Videtisne, Auditores, quænam pestes erumpant ex immoderata cogitandi licentia, quæ nullis pietatis, & religionis vinculis coerceatur? Excurrit illa quidem modo effrænato quodam impetu, modo insinuat sese per cuniculos in depravatas hominum mentes; quibus dum veritatis imaginem, & adumbrata virtutum signa repræsentat, luctuosissima errorum, vitiorumque labe coinquinatos miserrime labefactat. Te infelicem, si quis es, qui venenatis istiusmodi poculis labra admovisti! Venenum hausisti, quod nulla medicina propellatur. Venenum, inquam, hausisti? Pestifera te lues infecit, qua non modo ipse contabescas, sed etiam aliorum animos pedetentim corrumpas. Sed quod in reliquis rebus fere omnibus fieri videmus, ut non optimas, sed quæ temporum moribus magis conveniunt, nulla ratione ducti probemus, idem nescio quo fato in litteraria Republica solet usuvenire, ut plerunque ea studiorum ratio proponatur, ad quam nos Recentiorum judicium, & Sæculi consuetudines abripiunt. Itaque etsi magna pars Jurisperitorum curiosiorem Juris Naturæ inquisitionem magnis difficultatibus, atque periculis expositam norunt, tamen inani spe, & cupiditate gloriæ pellecti,

quod

quod nimirum sic autumant, se in litteratorum Virorum cœtu esse numerandos, qualecunque vel improbum illius studium ita probent, atque suadeant, ut ab eo omnis humana cognitio proficisci videatur. Ab his ego [quoniam veros Catholicos se esse dicunt] hoc unum quæro: velintne ipsi marte suo nova systemata excogitare, & in apricum proferre; an vero Ducem aliquem proponere ex eorum numero, qui ut disputationibus suis viam nobis sternerent, & communirent, naviter desudarunt? Si primum; exerant, per me licet, vires suas, studeantque de litteraria Republica optime mereri. Addicant Aves eorum conatibus. Nos interim felices progressus, atque exitus avidissime expectabimus. Curent ipsi, ut alienis periculis edocti prudenter incedant, & meliora producant. Sin autem, quod magis verisimile videtur esse, Duci alicui, & Præceptori instituendos nos tradunt, rursus quæro: quemnam potissimum sequi nos jubeant. Numquid Grotium? Sed obscuritatis arguitur à Thomasio. Num Pufendorfium? Sed impugnatur a Sekendorfio. Num Leibnizium? Sed a Ruardo *spinosismi* accusatur. Num Wolfium, num Budæum, num Thomasium, num Cumberlandum? Sed fatetur Heineccius, eos omnes, & quoscunque alios, vel doctrinas suas nulli certo, ac indubio principio superstruxisse, vel princi-

In præf. ad elem. jur. nat. & gent.

pia

pia parum idonea admisisse, vel ea denique tam longe ex subtilissimis, quas Methaphysica suppeditat, notionibus petiisse, ut data veluti opera omnia involvere voluisse tenebris videantur. Igitur in tanta hac hominum, & sententiarum varietate cuinam adhærendum est? Nemini inquam ego, Auditores, fretus humanitate,& sapientia vestra singulari. Sed quidnam audeam de studiis nostris definire, diligenter attendite. Credo ego, neminem dubitare, quin Legumlatores omnes, qui Civitatum utilitati, & felicitati maxime studuerunt, eas leges Populis proposuerint, quæ cum rectæ Rationi optime convenirent, earumdem Civitatum publica, & privata negotia honestissima providentia regerent, atque foverent, unde Civium commercia, patrimonia, familiæ ab alienis fraudibus, atque insidiis custodirentur, ipsorumque animos, & voluntates communis quidam Amor, & affinitas ab æquitate naturali ducta inter se colligaret, cui demum Civitates omnes necesse est conservationem suam tribuant, ac diuturnitatem. Percurrite, si libet, maxima illa Romanarum Legum volumina [juvat enim ab eo Populo exempla petere, cujus jura interpretamur] quid in tam diffusa, ac pene dixerim immensa Jurisprudentia occurrit, quod non expressam honestatis, & justitiæ imaginem ostendat? Quæ enim alia Gens furta, & adul-

adulteria acrius, quam Romana damnavit? In qua Civitate graviora fuerunt Perduellionis, Ambitus, Repetundarum, Peculatus, Parricidii judicia, quam Romæ? Cedo mihi religiosiores Tabulas Decemviralibus de Tutelis, de Hæreditatibus, de Dominio, de Possessione? Quid si SConsulta Macedonianum, Plancianum, Neronianum, Orphitianum, Legesque Julias, Cornelias, Aquiliam, Scriboniam, Lætoriam, Attiliam animadvertas? Nonne fatearis oportet, quemadmodum nulla alia Respublica armis, atque imperio major fuit Romana, ita neque ditiorem fuisse bonis exemplis, neque legibus sanctiorem? Nam si per tot sæculorum intervalla aliquid fortasse offenderis, quod neque constans, & diuturnum, neque ab eodem immutabili æquitatis principio derivatum videatur, ne continuo honestissima jura inhumanitatis, & injustitiæ reprehendas, quin potius temporibus, locis, moribus, Reipublicæ ipsius constitutioni pauca condones, donec re attentius considerata incorrupte, & prudenter dijudices. Neque enim cum imperio Consulari ea congruere potuerunt, quæ ab Regibus sancita sunt, neque seditiosi Tribuni Patrum decreta semper approbarunt, neque Imperatoribus sublata Senatus, Populique auctoritate Consularia jussa placuerunt. Accedit, quod illos ipsos, qui de Jure responderunt, in plures veluti

fa-

familias opinionum varietas secuit, unde inter Cassianos, Pegasianos, Sabinianos, Proculianos discordiæ, atque dissidia magna animorum contentione agitata viguerunt, ex quibus responsa altera alteris contraria, & pugnantia orta sunt. Adde varios Jurisprudentiæ status, ac vices, quam modo in verborum superstitione fundatam vides, modo ad lenitatem magis pronam, nunc in summum rigorem immutatam, nunc fortasse nimis remissam. Adde Senatum, Plebem, Comitia, Prætores, Tribunos, Consules, Triumviros, Imperatores, Præfectos, alios alia jubentes, vetantes, corrigentes, addentes, antiquantes. Sed profecto in immenso hoc aliarum super alias acervatarum legum cumulo nihil invenies, quod non ab summa æquitate, & justitia ad hominum necessitates, atque usus procedat, nihil, quod non maximam Reipublicæ utilitatem respiciat, nihil, quod non ad ejus incrementum referatur. Igitur præcipuum Juris Studiosi consilium, atque cura ea esse debet, ut legum omnium principia ita investiget, ut eam æquitatis, honestatisque normam adhibeat, qua Reipublicæ statum, Populi mores, Civium societatem dirigat, ac dimetiatur; rationes quærat, sed quæ sint earundem legum succus, & sanguis, & anima; exploret origines, sed quibus humanæ cognationis nostræ fundamenta firmissima

Liv. lib. 3. cap. 14.

sima

ſima jaciat. Omnino. Naturalem æquitatem ab ipſius Juriſprudentiæ viſceribus eruat. Quid cautum, cur a Majoribus cautum, non quid cavendum fuerat, diligenter inquirat. Tempus fuit, quo beluarum more homines per ſylvas, & nemora vagarentur, perpetuumque bellum invicem agerent, cum pugnaret ratio, continentia, virtus cum temeritate, libidine, nequitia, iſque honeſtati, prudentiæ humanitati locus eſſet, quem peculiaris uniuſcujuſque utilitas, ignorantia, vis eſſe voluiſſet. Nunc autem maximo Deorum Immortalium munere dominantur leges ubique gentium, ac regnant, quæ inſtitutis commerciis, initis affinitatibus, diſtributis imperiis, præmiis, pœniſque propoſitis arctiſſimis ſocietatis vinculis nos, fortunaſque noſtras conjunxerunt. Ergo ſi Titulos de Dominio, & Poſſeſſione, ſi Nuptiarum Ritus, ſi Pactorum Conſtitutiones explicandas ſuſceperis, ad primam humanitatis originem, ad ſummum illud Juris Naturæ judicium cognoſcendum me trahes? Scilicet. Ut inde colligam ineptiſſime, Majeſtatis jura ſummis Principibus non bene convenire, fœminarum uſum promiſcuum eſſe debere, fœdera impune poſſe violari. Aut cum ad Decemvirales Tabulas de Furtis, ad Legem Juliam de Adulteriis perveneris, illud in controverſiam adduces, utrum hæc ſint mala, necne? Dubitas? Interroga bonos,

au-

...udi leges, inspice carceres, triremes, cruces, supplicia. Numquid ignoras, furtis, atque adulteriis Familiarum patrimonia dissipari; Civium amorem; & concordiam everti, Reipublicæ vires, & nervos infringi? Te fugit, ex impurissimis istiusmodi lacunis manare odia, seditiones, discordias, libidines, cædes, incendia? Alias rationes postulas? Non omnium, quæ a Majoribus constituta sunt [sic enim Leges 19; & 20 de Leg. interpretamur] rationes ab summis principiis petitas inquirere oportet; alioquin si certos fines prætergrediaris, multa, quæ certa sunt, ingenio tuo, atque malitia subvertentur. Videorne vobis, Auditores, satis opportune rebus nostris consuluisse, si hanc Jurisprudentiæ tradendæ, discendæque rationem, quam oratione mea suadeo, judicio, & auctoritate vestra comprobetis. Jactent igitur jactent alii investigationes suas a remotissimis principiis petitas, nodum in scirpo quærant, quæstiones excitent, in turbido expiscentur. Nos planiore via incedentes memores officii nostri ita in Jure Naturæ versabimur, ut leges omnes ad naturalem æquitatem, quæ sit cum Reipublicæ constitutione, atque utilitate conjuncta, referamus, nihilque a nobis proponatur, quod cum veræ Religionis principiis apprime non congruat. Quod si quis ingenii sui viribus fidens nova cogitet, fictisque

que controverſiis jus omne pervertere, vel ſtudia noſtra difficultatibus, atque periculis in poſterum objicere moliatur, capitalem hujuſmodi hoſtem, quemadmodum ab Urbe Romani olim expulſum eſſe voluerunt, ita & vos, Auditores, non modo a Provincia noſtra, ſed etiam ab univerſa litteraria Republica tanquam peſtem infeſtiſſimam exulare jubebitis. Tu in primis jubebis, *Princeps Eminentiſſime*, qui cum juſtitiam ab animi æquitate, imperium ab humanitate, legum vim a publica utilitate nunquam disjungas, nihil aut cogitas, aut agis, aut jubes, quod non te & Principem religioſiſſimum, & Antiſtitem juſtiſſimum oſtendat. Nonus jam annus vertitur, cum *Benedicti XIV. Pontificis Maximi* perſonam ſuſtines in hac Civitate, cui tanta ſapientia, fide, conſilio, æquitate, vigilantia ſumma cum bonorum omnium voluptate præes; ut ea cura, & benevolentia ad illius conſervationem, & felicitatem incumbas, qua Filius eſt erga Matrem, Civis erga Patriam. Nobis autem, Gymnaſioque noſtro quænam præclara vigilantiæ tuæ, amoris, & humanitatis argumenta ſuppeditas? Qui Scholarum noſtrarum Rector ampliſſimus nos in ſuſcipiendo, peragendoque ſtudiorum curſu exemplo tuo præcedis, hortaris conſilio, urges auctoritate, præmiis etiam confirmas, quemadmodum duobus abhinc menſi-

ſi-

ſibus Aurea Cruce Univerſitatum Priores decoraſti, cujus beneficii memoriam, Prior, & Præſides Utriuſque Juriſtarum Univerſitatis eo monumento (*) æternitati donaverunt. Atque ſplendidiſſimis veſtigiis tuis inſiſtet fideliter, & religioſe, qui vicem tuam agit ſumma æquitate, prudentia, & integritate. Quidni autem *Illuſtriſſime, ac Reverendiſſime Prolegate?* Inſpice locum hunc, qui mihi hodie eſt ampliſſimus ad dicendum, hos parietes, totam hujus Gymnaſii molem magnificentiſſimam. Redacta eſt illa in formam hanc tam ſplendidam, ac ſingularem a *Divo Carolo Bonrbomæo S. R. E. Card. Bononiæque Legato*, cujus & eandem familiam, ſtirpemque jactas, & virtutes imitaris, qui in harum præcipue Scholarum conſtructione ſuum erga bonas Artes, & Univerſitates noſtras amorem, atque ſtudium patefecit. Hæc igitur nobiſcum animo cogitantes etiam atque etiam ſperamus futurum, ut quemadmodum facis in aliis omnibus, ita in hoc etiam *Divi Caroli* Propinqui tui exemplum tibi ad imitandum proponas, ut ſcilicet nobis, ſtudiiſque noſtris patrocinio tuo benevole faveas. Vos vero favebitis procul dubio, *Illuſtriſſimi, atque Excelſi Juſtitiæ Vexillifer, & Antiani Conſules*, qui nihil magis unquam ſtuduiſtis, quam quod Scholarum noſtrarum utilitatem, & incrementum reſpiceret, atque in eum maxi-

xime finem Adolescentibus hisce ornatissimis, qui ex longinquis regionibus in vestram Urbem studiorum caussa convolarunt, summa cura, providentia eximia, impensis maximis sicuti alteri Parentes adestis. Agite dum igitur, studiosissimi Adolescentes: in vado res est. Videtisne, quænam præsidia vobis parentur, ut ijs omnibus, quæ ad vestros profectus pertinent, abundetis? Utamini Eminentissimi Principis, & Amplissimi Senatus beneficio, qui vos præstantissimis Viris erudiendos tradiderunt, ut eorum sapientia, doctrina, & judicio non modo ad veram germanamque Legum cognitionem, sed etiam ad cæteras Disciplinas sine ulla diffidentia, & periculo mature perveniatis. Habetis enim gravissimos, & eruditissimos Jurisperitos, Theologos, Medicos, Philosophos, Mathematicos, Oratores. Illud unum reliquum est, ut tales sitis, quales & Princeps Eminentissimus, Amplissimusque Senatus vos esse volunt, & quales vos esse decet, ut intelligatur, Gymnasio Bononiensi nescio quo fato Adolescentum frequentiam deesse potuisse Gymnasii Bononiensis Adolescentibus Eminentissimi Principis, Amplissimique Senatus vigilantia ingenium, ac diligentiam nunquam defuturam.

XXIX

[*] D. O. M.

Emo ac Rvmo Principi

GEORGIO AB AURIA

S. R. E. CARD. BON. DE LAT. LEG.

QUI NICOLAO SPONZA

PRIORI ÆSTIVO

PRO SE AC SUCCESSORIBUS

AUREAM CRUCEM

NOVUM PRIORATUS ORNAMENTUM

PETENTI CONCESSIT

PRIOR ET PRÆSIDES

U. J. U. P. P.

A. MDCCLII.

Vidit D. Placidus Rambaldi Clericus Regularium Sancti Pauli, & in Ecclesia Metropolitana S. Petri Bononiæ Pœnitentiarius pro Sanctissimo Domino Nostro BENEDICTO XIV. *Archiepiscopo Bononiæ.*

Die 16. *Januarii* 1753.

Imprimatur.

Fr. Cæsar Antoninus Velasti Provicarius Sancti Officii Bononiæ.